

بررسی حمله ائتلاف عربی تحت رهبری عربستان به کشور یمن و نقض حقوق

بشردوستانه

نادر حسین پور^۱، بتول گرگین^۲، محمد چمکوری^۳

چکیده

عربستان سعودی در چارچوب یک ائتلاف از کشورهای عربی اکثریت سنی که شامل تمام کشورهای شورای همکاری خلیج فارس به جزء عمان می‌شود، در مارس ۲۰۱۵ عملیاتی موسوم به (عملیات برق‌آسا) را علیه یمن آغاز کرد، که این اقدام با انگیزه‌های گوناگونی صورت گرفته است. یک مخاصمه بین‌المللی دارای ابعاد مختلف حقوقی است که می‌تواند از دیدگاه‌های مختلفی مورد بررسی قرار داد. زمانیکه تعارض منافع بین دولت‌ها پیش می‌آید و به روش‌های مسالمت‌آمیز نتوان حل-وفصل نمود کار به جنگ و درگیری می‌کشد. با تمام این اوصاف هر جنگ یا مخاصمه‌ای باید در چارچوب حقوقی بین‌الملل بصورت عام و در حقوق بین‌الملل بشردوستانه بصورت خاص مورد حل‌وفصل قرار گیرد. یافته‌های پژوهش نشان می‌دهد که حمله ائتلاف عربی موسوم به عملیات برق‌آسا به کشور مستقل یمن که مانند سایر کشورهای مستقل حق تعیین سرنوشت خود را دارد باعث نقض بسیاری از قواعد بین‌المللی بشردوستانه شده است، از جمله این نقض‌ها می‌توان به حمله به اماکن غیرنظامی مانند مدارس و بیمارستان‌ها و همچنین حمله به غیرنظامیان اشاره نمود. درخصوص جنگ یمن ائتلاف عربی به رهبری عربستان طبق قواعد حقوق بین‌الملل مسئولیت دارند. لذا هدف از این پژوهش بررسی موارد نقض حقوق بشردوستانه توسط ائتلاف و مسئولیت‌های ناشی از آن می‌باشد.

واژگان کلیدی: عملیات برق‌آسا، ائتلاف عربی، حقوق بشردوستانه، عربستان، یمن.

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد فقه و مبانی حقوق، دانشگاه پیام‌نور بوشهر (نویسنده مسئول)

^۲ دکتری فقه و مبانی حقوق، عضو هیأت علمی دانشگاه پیام‌نور اسلام‌شهر

^۳ دکتری فقه و مبانی حقوق، عضو هیأت علمی دانشگاه پیام‌نور بوشهر

مقدمه

عدم‌پذیرش تغییر رژیم در کشور یمن و همچنین درخواست تشکیل ائتلاف عربی بر ضد کشور یمن در شورای کشورهای عربی در واقع می‌توان این جنگ را به نام جنگ عربستان و یمن خواند. اگرچه عربستان سعودی در سال‌های قبل هم همانند جنگ صعدہ (۲۰۰۹) هم به یمن حمله نظامی داشته اما این تهاجم نظامی در چارچوب ائتلاف تا حد قابل‌توجهی متفاوت با حمله این کشور در سال میلادی ۲۰۰۹ به یمن بوده که اینبار، این تهاجم بعد از قیام مردمی ۲۰۱۱ یمن و برکناری صالح یکی از همپیمانان عربستان صورت گرفته است (فیروزکلانی، ۱۳۹۴: ۱۵۴). کشور عربستان به بهانه درخواست منصورالهادی با تشکیل ائتلاف به یمن حمله کرد که شورای امنیت در قطعنامه ۲۲۱۶ نیز تلاش نموده است که به آن مشروعیت ببخشد. این در حالی است که از یکسو دعوت به سرکوب نظامی خارجی علیه یک ملت که از طریق مسالمت‌آمیز خواسته‌هایی را دنبال می‌کند، وجاهت ندارد، ضمن آنکه فرد درخواست کننده یعنی منصورالهادی در زمان درخواست هیچ جایگاه قانونی نداشته است. علاوه بر آن نباید از (اصل حق تعیین سرنوشت) ملت‌ها گذر نمود. مردم کشور یمن از طریق راه‌های مسالمت‌آمیز و دموکراتیک به دنبال همین اصل بودند، زیرا طبق ماده ۱۴۴ قانون اساسی کشور یمن با استعفای رئیس‌جمهور دوره ریاست آن پایان پذیرفته است (خسروی، ۱۳۹۵: ۴۶-۳۸). توسل به زور در همه اشکال آن از مواردی است که در حقوق بین‌الملل ممنوع است. منشور سازمان ملل متحد در بند ۱ ماده ۱۰ و در بند ۴ ماده ۲ به آن اشاره کرده است (متوقف ساختن هرگونه عمل تجاوز اعضاء در روابط بین‌المللی خود به

در سال‌های اخیر تحولات داخلی یمن توجه محققان و کشورهای منطقه خاورمیانه و همچنین قدرت‌های فرامنطقه‌ای را به خود جلب کرده است. از روزی که رعایت حقوق بشر بعنوان یک تعهد بین‌المللی مطرح شده است، نقض آن منجر به عملی نامشروع می‌شود و به تبع خود امکانی را برای دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی ایجاد می‌کند که از طرق مورد قبول حقوق بین‌الملل، عکس‌العمل نشان دهند. نقض شدید، گسترده، سازمان‌یافته و بیش از پیش حقوق بشر سبب خشم و انزجار به حق و وسیع افکار عمومی شده و بسیاری از دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی را مصمم کرده است که برای تضمین رعایت حقوق بشر به تدابیر مختلفی متوسل شوند (زاده‌آب، ۱۳۸۹: ۲۶۵). حقوق بشردوستانه، یک حقوق اضطراری قابل‌اجرا در مخاصمات مسلحانه است که کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو ۱۹۴۹ و دو پروتکل الحاقی ژنو ۱۹۷۷ مهمترین منابع آن را تشکیل می‌دهند که خروج از آن حدود و قوانین سبب نقض حقوق بشردوستانه می‌شود. عدم نقض گسترده و جدی حقوق بشر که هم در زمان صلح و هم در زمان جنگ برای دولت‌ها لازم‌الاتباع است، از جمله نقض حق حیات، ممنوعیت شکنجه، حق سلامت و دسترسی به مراقبت‌های پزشکی و درمانی، حق مسکن و ممنوعیت آوارگی اجباری، حق دسترسی به غذای کافی، حق دسترسی به آب سالم و ... در قبال غیرنظامیان در مخاصمه از جمله مهمترین حق‌های نقض شده بشر است (ورکی‌ما، ۱۳۸۹: ۴۱-۲۱). درخصوص جنگ یمن با ائتلاف عربی موسوم به عملیات برق‌آسا، باتوجه به رهبری این ائتلاف توسط عربستان و

به یمن، ضروری است که ابتدا نگاهی اجمالی به ویژگی‌های کلی جمهوری عربی یمن، گروه‌ها و احزاب سیاسی در یمن بپردازیم.

روش پژوهش

پژوهش حاضر از نوع مطالعات توصیفی-تحلیلی بوده و مطالب براساس روش کتابخانه‌ای جمع‌آوری شده است. ابتدا توصیف‌ها و تحلیل‌های مرتبط از کتب و مقالات داخلی و خارجی گردآوری شد و سپس از مطالب موردنیاز و مهم فیش‌برداری صورت گرفته است و در آخر، از هر فیش با ذکر منبع دقیق آن استفاده گردید.

ویژگی‌های کلی کشور یمن

یمن از مناطق حاصلخیز در جنوب شبه جزیره عرب می‌باشد، و مرزهای پهناوری با دریای سرخ و خلیج عدن دارد، و در نتیجه نزدیک‌ترین آبراهه بین شرق و غرب می‌باشد. مساحت این کشور ۵۲۷۹۶۸ کیلومتر مربع می‌باشد. این کشور از شمال با عربستان و از شرق با عمان همسایه می‌باشد. یمن از مناطق مهم و استراتژیک در جهان عرب و بلکه جهان به شمار می‌آید. همچنین جمعیت این کشور باتوجه به آمارهای سال ۲۰۱۲ میلادی، ۲۴ میلیون نفر است که، اغلب مسلمانان ۹۷ درصد و هندو، یهودی و مسیحی ۳ درصد جمعیت را تشکیل می‌دهند. در سال ۱۹۹۰ میلادی، جمهوری متحد یمن با ادغام یمن شمالی و جنوبی تشکیل می‌شود و علی عبدالله صالح تا سال ۲۰۱۱ در آن حکومت کرده است (فیروزکلانی، پیشین: ۱۵۴؛ حسینی، ۱۳۸۹: ۲۵۳). کشور یمن دارای منابع نفت و گاز

تمامیت ارضی یا استقلال سیاسی کشورهای دیگر بپرهیزند، و از روش‌هایی که با مقاصد ملل متحد در تضاد است دوری بجوبند). حمله نظامی عربستان و ائتلاف عربی به یمن، نه در مقام دفاع مشروع بوده است؛ زیرا حمله نظامی علیه آنها از سوی انصاراله یا دیگر گروه‌ها اتفاق نیفتاده است و نه با مجوز شورای امنیت بوده است. بعبارت بهتر، حمله عربستان تحت شمول قاعده آمره بین‌المللی یعنی اصل منع توسل به زور، یک حمله نامشروع و تجاوز به کشور مستقل یمن است و این حمله تهدیدی جدی علیه صلح و امنیت منطقه‌ای و بین‌المللی است (فضائی، ۱۳۹۵: ۷۱). ائتلاف نیروهای عربی به رهبری عربستان، مفاد کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو را نقض نموده و در بسیاری از موارد به مدارس، بیمارستان‌ها، و مراکز غیرنظامی حمله کردند، در صورتیکه در حقوق مخاصمات بین‌المللی هرگونه حمله به این مراکز باعث نقض حقوق بین‌الملل بشردوستانه می‌شود و کشورهای ناقض را در برابر جامعه ملل مسئول می‌داند. فرضیه پژوهش حمله به غیرنظامیان اماکن عمومی و همچنین عدم اجازه ورود کمک‌های بشردوستانه به محرومان و مردم بی‌دفاع از جمله مسئولیت‌های عملیات برق‌آسای ائتلاف عربی درخصوص نقض حقوق بشردوستانه است. بنابراین، تحقیق حاضر از آنرو حائز اهمیت است که از یکسو قوانین حقوق بشردوستانه را بررسی می‌نماید و از سوی دیگر مسئله به روز دنیا یعنی جنگ یمن با ائتلاف عربی را تجزیه و تحلیل می‌نماید و همچنین مسئولیت ناشی از نقض حقوق بین‌الملل یکی دیگر از ابعاد این تحقیق است که الزام انجام آن را دو چندان کرده است. با این حال، پیش از ورود به مبحث حمله ائتلاف تحت رهبری عربستان

یمن از نوع دوم یعنی (NIAC) می‌باشد، زیرا براساس شواهد ارائه شده اولاً، حوثی‌ها و نیروهای هوادار آنها سطح کافی از سازماندهی عملیات نظامی را دارند و می‌توانند پایبند حقوق بشردوستانه شوند و ثانیاً میزان درگیری صورت گرفته میان حوثی‌ها و پیروانشان از یک‌طرف و نیروهای هوادار منصورالهادی از سوی دیگر آنقدر کافی بوده که خصومت آنها را نسبت به یکدیگر برساند، ضمناً از جمله عوامل سنجش این درگیری‌ها میزان سلاح استفاده شده و مدت درگیری است که گواهی بر مدعای ماست (فضائلی، پیشین: ۷۱).

باتوجه به گزارش‌های واصله در تاریخ ۲۰ فوریه ۲۰۱۵، حوثی‌ها، یک گروه مسلح از استان صعده که در مشارکت با سازمان سیاسی وابسته خود اقدام می‌کند، یعنی انصاراله، از قبل کنترل موسسات و سرویس‌های دولت مشروع یمن را بدست آورده بود. به دنبال تصرف صنعا در سپتامبر ۲۰۱۴ و متعاقباً امضا کردن توافقنامه صلح و مشارکت ملی با رئیس‌جمهور، حوثی‌ها و انصاراله کنترل ضمنی خود روی وزارتخانه‌های دولتی را مستحکم کردند. انصاراله در سال ۲۰۱۱ پایه‌گذاری شد، یعنی در طول اعتراضات خیابانی که پایان ریاست علی عبدالله صالح را تسریع کرد و این نام از آن زمان به بعد تبدیل به یک نیروی قابل جایگزین برای جنبش حوثی‌ها بعنوان یک کل شد. در ژانویه ۲۰۱۵، به صورت یکجانبه با ربودن رئیس دفتر رئیس‌جمهور احمد عواد بن مبارک با یک مقرر در پیش‌نویس قانون اساسی جدید یمن که یمن را به یک فدراسیون شش منطقه‌ای تقسیم می‌کرد، مخالفت کردند (www.unicef.org). در ۱۹ ژانویه حوثی‌ها کنترل کاخ ریاست جمهوری، وزارتخانه-

طبیعی به میزان فراوان است. در مقایسه با کشورهای دیگر، یمن یک تولید کننده و صادر کننده انرژی بزرگ در خاورمیانه نمی‌باشد، ولی با این وجود، موقعیت این کشور در باب‌المنذب، جایگاهی بسیار مهم در حمل‌ونقل بین‌المللی دارد. و در نتیجه امنیت تنگه باب‌المنذب برای تمامی کشورهای ساحلی دریای سرخ از نظر حمل‌ونقل کالا و تسلیحات حائز اهمیت اساسی است و همچنین از لحاظ تجارت بین‌المللی انرژی نیز مهم می‌باشد. همچنین تولید نفت در سال ۲۰۱۱ در کشور یمن به حداکثر میزان خود رسید، اما در ابتدای سال ۲۰۰۹، بطور پیوسته پایین آمد و این کشور شروع به تولید مقادیر فراوانی از گاز طبیعی برای مصارف داخلی و برای صادرات بعنوان ال. ان. جی کرد که این توسعه کمکی به ایجاد ثبات در اقتصاد کشور می‌باشد. همچنین این کشور دارای گروه‌ها و احزاب سیاسی بسیاری است که مهمترین آنها شامل انصاراله (حوثی)، حراک، کنگره ملی خلق، انصارالشریعه و حزب تجمع یمنی برای اصلاح می‌باشد (نجات و دیگران، ۱۳۹۵: ۷۹).

حمله نظامی ائتلاف تحت رهبری عربستان سعودی به یمن

حقوق بین‌الملل بطور کلی دو نوع درگیری مسلحانه را به رسمیت می‌شناسد، نخست، درگیری‌های مسلحانه بین‌المللی موسوم به (IAC)، که بین حداقل دو بازیگر دولتی می‌باشد و دوم، درگیری‌های مسلحانه غیربین‌المللی موسوم به (NIAC) یک بازیگر دولتی و یک یا چند بازیگر غیردولتی یا بین دو یا چند بازیگر غیردولتی می‌باشد (نژاد، ۱۳۸۸: ۴۱). از نظر ما درگیری صورت گرفته در کشور

فرماندهی سرتیپ ژنرال عبدالحافظ السقف، یکی از وفاداران صالح، به سوی عدن پیشروی کردند. در همان روز ۱۹ مارس، ائتلاف به رهبری عربستان عملیات موسوم به برق-آسا را به کشور یمن آغاز نمود. اگر دقیق‌تر شویم حتی می‌توان از کشورهای شرکت کننده غیرعرب، جهت کمک به این ائتلاف می‌توان از آمریکا وارتره اسم ببریم که اطلاعات و بندرگاه‌های خود را در خدمت ائتلاف قرار دادند (saudiembassy.net). در چهارم آگوست طرفین درگیر بعد از مذاکرات و با میانجگری کشور عمان توافق کردند مذاکرات مستقیم بین هیأت رئیس جمهور از یک طرف و هیأت اعضای هیأت صنعا که مشتمل بر طرفداران علی عبدالله صالح و نزدیکان عبدالماک حوثی صورت گیرد، که این توافق معروف به اصول مسقط شد.

براساس گزارشات، تلفات غیرنظامی باتوجه به آمارهای سازمان بهداشت جهانی نزدیک دوازده هزار نفر کشته و ۱۸۰۰۰ مجروح و زیرساخت‌های حیاتی علیرغم وجود مجموعه کمک‌های بین‌المللی نابود شده است. به گزارش آژانس پناهندگان سازمان ملل متحد بیش از سه میلیون یمنی آواره شده و از زمان آغاز مداخله عربستان، کشور یمن با کمبود سرپناه برای زندگی مواجه است. گروه‌های بشردوستانه پیش‌بینی می‌کنند که خروج توده‌های مردم در سراسر مرزهای زمینی یمن با عربستان سعودی و عمان، و در سراسر خلیج عدن به سوماتالی و جیبوتی وجود خواهد داشت. همچنین، این کشور با کمبود شدید آب آشامیدنی مواجه شده است که به خصوص در صنعا شدیدتر است. بعلاوه از اواسط ماه آوریل سال ۲۰۱۵، برنامه جهانی غذای سازمان ملل متحد تخمین زده است که دوازده میلیون

ها و نهادهای کلیدی دولتی را بدست گرفتند و رئیس جمهور و برخی از اعضای کابینه او را در بازداشت خانگی قرار دادند. سه روز بعد، رئیس جمهور، نخست وزیر، خالد بحاح و کابینه به دنبال فشارهای انصاراله برای اتخاذ تصمیماتی به نفع این گروه از جمله نامزدهای پست‌های کلیدی، استعفا دادند. این نمونه‌ای از فعالیت گروه انصاراله می‌باشد که در این عرصه روزبروز در جریان تغییرات نقش پررنگ‌تری را ایفا می‌کردند که در این رابطه می‌توان به مخالفت یکجانبه آنها با فرستاده مجمع عمومی یمن، جمال بن عمرو، ابراز نمودند و در ۶ فوریه یک تنه با صدور بیانیه-ای از قانون اساسی کمیته انقلاب تأسیس کردند و آن را بالاترین مقام مسئول در کنترل امور دولتی دانست. طبق ماده ۱۱ این بیانیه این کمیته موظف است از تمامی معیارها و روش‌ها جهت صیانت از حاکمیت این کشور اتخاذ کند. و آزادی‌های مردم و همچنین ثبات و امنیت کشور را تضمین کند. ریاست این کمیته را انصاراله به محمدعلی حوثی که در تصرف شهر صنعا نقش مهمی ایفاء نمود، سپردند و همچنین مقرر شد این کمیته طبق راهنمایی و نظارت عبدالمالک حوثی فعالیت کند و تسلط خود را بر مناطق تحت سیطره خویش، و نهادهای دولتی مستحکم‌تر کند. رئیس جمهور در ۲۱ فوریه به عدن فرار کرد. در ۱۹ مارس یک هواپیمای جنگی نیروی هوایی یمن تحت دستوراتی از صنعا، فرودگاه عدن را بمباران کرد و حمله‌های هوایی را علیه کاخ ریاست جمهوری آنجا آغاز نمود. یعنی جاییکه در آن زمان رئیس جمهور در آنجا بود. در طول هفته بعد، حوثی‌ها و متحدان واحدهای نظامی یمنی وفادار به صالح با حمایت نیروهای عملیاتی ویژه در عدن و تحت

هرگونه دخالت خارجی تأکید ورزیده است و صریحاً مداخلاتی را که حاکمیت و استقلال سیاسی کشورها را تهدید می‌کند ممنوع اعلام کرده است. در سال ۱۹۸۱ مجمع عمومی با صدور قطعنامه (۲۶/۲۵) در زمینه اجرای اعلامیه "غیرقابل پذیرش بودن مداخله در امور داخلی کشورها" گام دیگری در تقویت اصل عدم مداخله برداشت و اعلام کرد که اصل عدم مداخله در امور داخلی و خارجی شامل حقوق و تکالیف زیر است: خودداری از هرگونه اقدام زورمدارانه و قهرآمیزی که ملل تحت سلطه استعمار یا اشغال بیگانگان را از اعمال حق تعیین سرنوشت، آزادی و استقلال خود محروم می‌کند، خودداری از سوء استفاده و مخدوش کردن موضوعات حقوق بشری بعنوان ابزار دخالت در امور دیگر کشورها (زاده‌آب، پیشین: ۲۶۵؛ نادری، ۱۳۸۵: ۱۱۶).

مداخله به دعوت یا رضایت دولت هدف

همانگونه که اشاره شد از مفاد برخی اسناد بین‌المللی برمی‌آید که دخالت به دعوت یا رضایت دولت هدف از شمول اصل منع مداخله مستثناست. هر عمل خلاف حقوق بین‌المللی که علیه دولتی صورت گیرد، البته این رضایت باید به نحو معتبر و توسط ارگان یا شخص صلاحیت‌دار ابراز شده باشد. از نظر کمیسیون حقوق بین‌الملل اصول اعتبار رضایت در حقوق معاهدات در اینجا نیز راهنماست. کمیسیون علاوه بر تصریح بر پیش‌شرط‌های رضای معتبر به مواردی اشاره دارد که رضایت هرگز نمی‌تواند معتبر باشد، مانند رضایت نسبت به رفتاری که ناقض قواعد آمره به نظر می‌رسد. در پاسخ به این پرسش باید انواع و ابعاد گوناگون مداخله بررسی شود. گاه به منظور امداد رسانی به قربانیان،

یمنی دسترسی به غذای کافی ندارند. کمبود کالاهای اساسی مانند غذا، آب و سوخت لازم، باعث افزایش قیمت‌ها شد و عربستان سعودی نیز تحریم‌ها را از طریق هوا و دریا شروع کرد و به همین دلیل کمبود مواد غذایی و سوخت تشدید شد. کشور یمن، ۹۰ درصد از محصولات اساسی مانند گندم و برنج خود را وارد می‌کند و این درحالی است که یمن متکی بر واردات غذا است. اجرای تحریم منجر به مانعی در تحویل تجهیزات کمک‌های اضطراری سازمان ملل متحد می‌شود (فیروز کلانی، پیشین: ۱۵۴).

اصل منع توسل به زور و حمله نظامی به یمن

در حقوق بین‌الملل بطورعام و در نظام ملل متحد بطورخاص منع تهدید به استفاده از زور، توسل به زور و تجاوز نظامی، یک اصل بنیادی است که نظام بین‌الملل کنونی بر آن استوار شده و در زمره قواعد (آمره) است. با این وجود مواردی وجود دارد که کاربرد زور به نحو استثنا ضروری و مشروع می‌باشد. در اینجا ضمن بررسی سریع این اصل و استثنای آن، با تطبیق بر بحران یمن مشروعیت یا عدم مشروعیت آن را بررسی می‌کنیم. هر دولتی می‌تواند در موارد لزوم، از قبیل مقابله با عوامل ناامنی و سرکوب کودتاها و شورش‌های داخلی و مانند آن، به زور و نیروهای مسلح متوسل شود. البته دولت‌ها در مواجهه با این وضعیت‌های داخلی در هر حال ملزم به رعایت استانداردهای حقوق بشری و موازین قانونی و بین‌المللی بشردوستانه‌اند. اعلامیه ملل متحد در زمینه عدم مداخله که در قالب قطعنامه (۱۰۳/۳۶) در سال ۱۹۸۱ صادر شده و بر حق کشورها در زمینه تصمیم‌گیری اداره امور خود بدون

هرگونه کمک لازم از شورای همکاری خلیج فارس و اتحادیه عرب از جمله دخالت نظامی (بند ۲ مقدمه قطعنامه ۲۲۱۶) سعی در موجه نشان دادن اقدامات کشورهای مهاجم کرده است، شاید باتوجه به آنچه گفته شد، باید به این قطعنامه‌ها برمبنای حقوقی مداخله نظامی در یمن براساس فصل هفتم منشور با دیده تردید نگریست. همچنین قانونی بودن قطعنامه‌های شورای امنیت به لحاظ ماهوی در صورتیکه متفاوت با قواعد آمره حقوق بین‌الملل باشد، با چالش جدی مواجه است. از اینرو تأیید تهاجم نظامی علیه مردم بی‌دفاع یمن از یک‌طرف قاعده آمره منع توسل به زور را به چالش می‌کشد و از طرفی دیگر، با قاعده تعیین سرنوشت مردم یمن ناسازگار می‌باشد.

وسعت قلمرو حقوق بشر در درگیری‌های مسلحانه

وجود یک درگیری مسلحانه منجر به اعمال حقوق بین‌الملل بشردوستانه می‌شود، مجموعه قوانینی که تعهدات و محدودیت‌هایی را در مورد چگونگی انجام عملیات‌های خصمانه توسط طرفین تحمیل می‌کند و از تمام افراد متأثر از درگیری حفاظت می‌کند. در یک NIAC این تعهدات بوسیله اجرای الف) ماده مشترک ۳ و ۴ کنوانسیون ژنو؛ ب) پروتکل الحاقی I کنوانسیون ۱۹۴۹ ژنو (APII) که هم عربستان سعودی و هم یمن طرف‌های آن هستند؛ و ج) حقوق بین‌الملل عرفی در یک NIAC؛ د) رژیم چهار کنوانسیون ژنو و پروتکل الحاقی (I) کنوانسیون ۱۹۴۹ ژنو که بطور گسترده‌ای پذیرفته شده است که حقوق بین‌الملل عرفی را منعکس می‌کنند، به موجب حقوق بین‌الملل عرفی،

در شرایط بحرانی ناشی از بلایای طبیعی یا سایر وضعیت‌های اضطراری، کمک‌های خارجی مورد درخواست یا قبول قرار می‌گیرد، اینگونه اقدامات در اصل بشردوستانه و غیرسیاسی است و به بی‌طرفی می‌گراید، از اینرو گفته می‌شود هرگز نباید منشأ دولتی داشته باشد و جزء از طریق سازمان‌های بین‌المللی غیرحکومتی نمی‌تواند اعمال گردد (فضائلی، پیشین: ۷۱). اکنون بحران یمن پیش‌روی ماست. حملات نظامی علیه یمن واکنش‌های متفاوت برخی سازمان‌ها و دولت‌ها را برانگیخت که از آن جمله می‌توان به حمایت دولت‌های ایالات متحده آمریکا، کانادا، فرانسه، بریتانیا، ترکیه، افغانستان، جیبوتی، رژیم صهیونیستی اسرائیل و دولت خودگردان فلسطین اشاره کرد، حماس و اتحادیه عرب نیز حمایت خود را از عملیات نظامی در یمن اعلام کردند. در مقابل سازمان ملل متحد، چین، تونس، عمان و اندونزی نگرانی خود را از توسل به زور و مداخله نظامی در یمن ابراز داشتند و کشورهای عراق، روسیه، ایران، سوریه، حزب‌الله لبنان، جبهه مردمی آزادی فلسطین و اتحادیه اروپا با مداخله نظامی در یمن مخالفت کرده‌اند. در عین حال برخی از دولت‌هایی که نام آنها در فهرست حامیان عملیات نظامی برده شده است، بر راه‌حل سیاسی بحران یمن تأکید داشته‌اند. شورای امنیت ملل متحد، با طرح یک موضع پیوسته در مقابل اقدامات یک نهاد منطقه‌ای، با چشم‌پوشی بر روی واقعیت‌های میدانی در یمن، اقدام به اجرای قطعنامه‌هایی یک‌سویه و بر ضد گروه‌های انقلابی و ملت بی‌دفاع یمن کرده و مخصوصاً در قطعنامه‌های ۲۲۰۱ و ۲۲۱۶ با ذکر نام منصورهادی بعنوان رئیس‌جمهور یمن و اشاره به نامه وی مبنی بر درخواست

عرفی را منعکس می‌کنند، به موجب حقوق بین‌الملل عرفی، همانطور که بطور گسترده‌ای در پیش‌نویس مواد مسئولیت دولت‌ها برای اقدامات متخلفانه بین‌المللی سال ۲۰۰۱، ILC کمیسیون حقوق بین‌الملل تدوین شده است (www.unicef.org).

الف) ماده مشترک سوم به کنوانسیون‌های ۱۹۴۹ ژنو: تا زمانیکه فرض شود درگیری در یمن یک NIAC است، ممنوعیت‌های ماده مشترک سوم به کنوانسیون‌های ۱۹۴۹ ژنو، که عربستان سعودی و یمن هر دو طرف‌های آن هستند (و بطور گسترده‌ای تأیید شده‌اند که حقوق عرفی بین‌المللی را شکل می‌دهند) اعمال می‌شود. ماده مشترک سوم در هر زمان و در هر مکانی خشونت علیه افراد و زندگی افرادی که مشارکت فعالی در این خصومت‌ها ندارند را منع می‌کند. نقض ماده مشترک سوم به معنی نقض جدی حقوق بین‌الملل بشردوستانه است. آنها ممنوعیت‌های الزام‌آور برای دولت‌ها هستند اما نقض آنها می‌تواند منجر به ایجاد مسئولیت کیفری فردی در مواردی شود که با قصد لازم ارتکاب یافته باشند (Ibid).

ب) پروتکل الحاقی ii: همچنین (پروتکل الحاقی II) ۱۹۷۷ به کنوانسیون‌های ژنو که مربوط به حفاظت از قربانیان درگیری‌های مسلحانه غیربین‌المللی (APII) می‌باشند، که یمن و عربستان سعودی هر دو طرف‌های آن هستند، تا زمانیکه درگیری در یمن یک NIAC در نظر گرفته شود تا یک IAC، برای درگیری در یمن اعمال خواهند شد (House, 2015).

مقررات کلیدی قابل اعمال APII مرتبط عبارتند از: الف) ممنوعیت خشونت علیه حیات، سلامت و سلامت فیزیکی و روانی و مجازات جمعی (ماده ۴)؛ ب) ممنوعیت حمله به واحدهای پزشکی و حمل‌ونقل (ماده ۱۱)؛ ج) ممنوعیت حمله به مردم غیرنظامی یا غیرنظامیانی که در این خصومت‌ها شرکت ندارند (ماده ۱۳)؛ د) ممنوعیت حمله یا تخریب اشیایی که برای بقای مردم غیرنظامی ضروری هستند از جمله مواد غذایی، تأسیسات و منابع تأمین آب آشامیدنی (ماده ۱۴). با این حال نقض APII، به صورت موازی، می‌تواند منجر به مسئولیت کیفری فردی در مواردی که با قصد لازم (سوء نیت) از جانب یک فرد یا (گروه تحت امرش) شود.

ج) حقوق بشردوستانه بین‌الملل عرفی: حقوق بین‌الملل عرفی، مجموعه تعهدات حقوق بین‌المللی ناشی از رویه‌های نهادینه شده دولتی و نه تعهدات معاهده‌ای، برای تمام طرف‌های یک درگیری در NIACها و IACها الزام‌آور هستند. موارد نقض مربوطه عبارتند از:

حمله‌های هدفمند علیه مردم غیرنظامی و یا اشیای غیرنظامی از جمله ساختمان‌های مذهبی، آموزشی، هنری، علمی یا ساختمان‌های دارای مقاصد خیرخواهانه، بناهای تاریخی، بیمارستان‌ها و مکان‌هایی که در آن افراد مریض و مجروح گردآوری می‌شوند، مشروط بر اینکه اهداف نظامی نباشند (یعنی اهدافی که بوسیله ماهیت، مکان، هدف یا

حمله‌های هدفمند عمدی علیه غیرنظامیان یا علیه هر کدام از غیرنظامیانی که در این خصومت‌ها شرکت ندارند (ماده (i) (e)(۲)(۸)).

حمله‌های هدفمند عمدی علیه ساختمان‌هایی که از علائم متمایز کننده کنوانسیون‌های ژنو مطابق با حقوق بین‌الملل استفاده می‌کنند (ماده (ii) (e)(۲)(۸)).

حمله‌های هدفمند عمدی علیه پرسنل، تأسیسات، مواد، واحدها یا وسایل نقلیه درگیر در یک کمک بشردوستانه یا مأموریت‌های حافظ صلح مطابق با منشور ملل متحد (ماده (iii) (e)(۲)(۸)).

حمله‌های هدفمند عمدی علیه ساختمان‌های مذهبی، تحصیلی، هنری، علمی یا دارایی مقاصد خیریه. ادعای نقض جدی حقوق بین‌الملل توسط فرستاده ویژه ملل متحد به یمن، شورای امنیت ملل متحد را گزارش شده است که درگیری در یمن با بی‌اعتنایی آشکار به حقوق مخاصمات در حال انجام است. تمام طرفین این درگیری توسط سخنگویان ملل متحد و توسط NGOهای محلی و بین‌المللی از جمله عفو بین‌الملل، دیده‌بان حقوق بشر و آکسفام در مورد نقض گسترده حقوق بین‌الملل از جمله جنایت جنگی متهم شده‌اند. کمیساریای عالی حقوق بشر ملل متحد تأکید کرده است که نیاز مبرم به انجام بررسی‌های موثق و مستقل با صلاحیت و اهلیت مربوطه وجود دارد تا تضمین کند که نقض جدی گفته شده حقوق بشردوستانه بین‌المللی و قوانین حقوق بشر توسط تمام طرفین تأیید شود و اینکه متخلفان مسئول هستند و قربانیان، جبران غرامت عادلانه دریافت می‌کنند.

ادعاها علیه ائتلاف به رهبری عربستان سعودی

استفاده آنها کمک موثری به اقدام نظامی می‌کنند و تخریب جزئی و کلی آنها، اشغال یا بی‌اثر کردن آنها در اوضاع و احوال حاکم در آن زمان، یک مزیت نظامی قطعی را ایجاد می‌کند. حمله‌های غیرتبعیض‌آمیز که نمی‌تواند اهداف نظامی و مردم غیرنظامی و اشیای غیرنظامی را از هم تشخیص دهد، از روش یا ابزارهای جنگی استفاده می‌کند که نمی‌توان آن را به یک هدف نظامی خاص هدایت کرد و یا اثراتی دارد که نمی‌توان آن را مطابق با حقوق بین‌الملل بشردوستانه محدود نمود (www.unicef.org).

(د) رژیم چهار کنوانسیون ژنو و پروتکل الحاقی ۱۹۷۷: تا زمانیکه درگیری در یمن یک IAC در نظر گرفته شود، حقوق معاهده‌ای قابل اعمال چهار کنوانسیون ژنو ۱۹۴۹ و پروتکل الحاقی ۱۹۹۷ به چهار کنوانسیون ژنو می‌باشد (زاده‌آب، پیشین: ۲۶۵).

حقوق کیفری بین‌المللی

عربستان سعودی و یمن هیچ یک دولت‌های متعاقد اساسنامه رم دادگاه کیفری بین‌المللی اساسنامه ICC نیستند. مطابق با آن ICC هیچ صلاحیت قضایی برای پیگرد قانونی هرگونه جنایت جنگی ارتکاب یافته توسط اتباع آنها یا در سرزمین آنها را ندارد، از جمله در طول درگیری در یمن (www.unicef.org).

جرایم مرتبط ICC که می‌تواند در یک NIAC رخ دهد، می‌تواند شامل موارد زیر باشد: نقض ماده مشترک ۳ و ۴ کنوانسیون ژنو، قابل اعمال در NIACها، از جمله خشونت علیه حیات و افرادی که هیچ مشارکت فعالی در خصومت‌ها ندارند (اساسنامه ICC، ماده (i) (c) (۲) (۸)).

۲۰۱۵ که منجر به تخریب گسترده ساختمان‌های غیرنظامی همراه با تلفات غیرنظامیان شد.

محاصره نظامی مطابق حقوق بین‌الملل

مقررات سام رمو در مورد قواعد صریح ناظر بر محاصره‌های دریایی می‌باشد. از جمله این مقررات شامل موارد زیر می‌باشد: آسیب به جمعیت غیرنظامی در ارتباط با درگیری نظامی مستقیم می‌باشد. اگر افراد غیرنظامی سرزمین محاصره شده به اندازه کافی غذا و وسایل دیگر ضروری برای بقا را در اختیار نداشته باشند، طرف محاصره کننده باید امکان عبور آزاد مواد غذایی و سایر مواد ضروری را فراهم کند (Ibid).

قوانین حقوق بشر بین‌المللی

حقوق بین‌الملل بشردوستانه تنها نهاد حقوقی نیست که حفاظت از افراد موجود در شرایط NIAC را تضمین می‌کند. مقررات حقوق بشر بین‌الملل مکمل حقوق بین‌الملل بشردوستانه هستند و حفاظت‌های بیشتری را خصوصاً برای غیرنظامیان آسیب‌پذیر ارائه می‌کند. همانطور که توسط دیوان دادگستری بین‌المللی (ICJ) تأکید شده است، حفاظت ارائه شده توسط کنوانسیون‌های حقوق بشر هنگام درگیری‌های مسلحانه متوقف نمی‌شود، به استثنای موردی که در آن دولت‌های مربوطه الغاهایی قانونی و مناسب را انجام داده باشند. کمیته حقوق بشر ملل متحد تأیید کرده است که حقوق درج شده خصوصاً در میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (ICCPR) که بسیاری از آنها بعنوان منعکس کننده حقوق بین‌الملل عرفی به رسمیت شناخته شده‌اند و بنابراین عربستان سعودی را ملزم می‌-

گزارشات بیان می‌کنند که ائتلاف به رهبری عربستان سعودی دست به حمله‌های هوایی گسترده‌ای در سرزمین یمن زده است. سازمان‌های حقوق بشر محلی برآورد می‌کنند که تنها بین ۲۶ مارس و ۱۱ ژوئن ملل متحد تخمین می‌زند که بیشتر تلفات و جراحات غیرنظامیان در درگیری بوسیله سلاح‌های سنگین انفجاری پرتاب شده از هواپیماهای ائتلاف است، از جمله در مناطق با تراکم بالای جمعیت. سخنگویان ملل متحد، پارلمان اروپا، سازمان‌های بین‌المللی و NGOها انتقاداتی را در رابطه با ماهیت و میزان کمپین بمباران ائتلاف بیان کردند بعنوان مثال:

دفتر امور بشردوستانه مجمع عمومی ملل متحد، حمله‌های هوایی به رهبری عربستان سعودی را محکوم کرد و بیان کرد که این حمله‌ها بطور آشکاری مغایر با حقوق بشردوستانه بین‌المللی و غیرقابل قبول هستند. کمیساریای عالی حقوق بشر ملل متحد تأکید کرده است که تعداد زیاد تلفات غیرنظامیان باید یک نشانه آشکار در نظر گرفته شود که مسائلی جدی در انجام این اقدامات خصمانه وجود دارد.

از جمله این حوادث شامل موارد زیر می‌باشد:

۱- حمله‌هایی هوایی ۳۰ مارس ۲۰۱۵ به پناهگاه المزرق برای افراد آواره داخلی در هراد با جمعیتی بیش از ۳۰۰ خانواده بی‌خانمان که منجر به مرگ حداقل ۱۹ غیرنظامی و جراحات ۲۰۰ نفر شد.

۲- حمله هوایی ۱۸ آوریل ۲۰۱۵ به تأسیسات ذخیره آکسفام در استان صعده که شامل تدارکات بشردوستانه بود.

۳- تعیین کل شهرهای صعده و مران (خانه‌های ده‌ها نفر) بعنوان هدف نظامی و حمله‌های هوایی متعاقب آن در ۸ می

اهداف غیرنظامی تحت کنترل خود را در مقابل اثرات حملات، بکار گیرند در این زمینه، همه طرف‌های درگیری در یمن اصول تمایز، تناسب و اقدامات احتیاطی را از طریق استفاده از سلاح‌های انفجاری سنگین در درون و اطراف مناطق مسکونی و اهداف غیرنظامی که تخلف از حقوق بشردوستانه بین‌المللی است، نقض کرده‌اند. بطورمثال:

الف) ۶۰ درصد ۲۶۸۲ از تلفات و مجروحین غیرنظامی ناشی از سلاح‌های انفجاری پرتاب شده از هوا بوده است.

ب) ۲۳ درصد ۱۰۳۷ از تلفات و مجروحین غیرنظامی ناشی از سلاح‌های انفجاری زمین پایه بوده است.

ج) ۱۷ درصد ۷۴۴ از تلفات و مجروحان غیرنظامی ناشی از بمب‌های دست‌ساز بوده است (موسوی، ۱۳۸۶: ۳۷).

همچنین می‌توان شلیک به لنج‌های حامل مردم غیرنظامی که از جنگ فرار کرده‌اند در عدن یا شلیک غیرهدفمند موشک‌های بالستیک در شهر عدن که باعث تخریب خانه‌های غیرنظامیان و نابودی زندگی مردم بی‌دفاع و همچنین

میی کار گذاشتن زمین‌های عقب‌نشینی شده در عدن که منجر به افزایش تعداد تلفات در مجروحین و کشتن غیرنظامیان شده است نام برد. طرف دیگر درگیری یعنی

ائتلاف عربی هم در این نزاع آشکار اصول تمایز و تناسب و احتیاطی را رعایت ننموده است. سخنگوی نظامی عربستان سعودی، ژنرال سرتیپ احمد عسیری، اشاره کرد که

عربستان سعودی برعلیه خودروهای زرهی و نه اهداف غیرنظامی در یمن از بمب‌های خوشه‌ای استفاده کرده است.

دو سازمان غیردولتی بین‌المللی و یک آژانس ملل متحد، تصاویر بمب‌های خوشه‌ای و تصاویر استفاده از آنها بر روی

روستاها در یمن را ارائه نمودند (نژادعم، ۱۳۹۴: ۳۹).

کنند، علیرغم اینکه این کشور یک دولت متعهد در ICCPR نیست همچنین در شرایط درگیری مسلحانه‌ای که قواعد حقوق بشردوستانه بین‌المللی برای آن اعمال می‌شوند، قابل اعمال است. تعهدات ICRL که ارتباط ویژه‌ای در زمینه درگیری در یمن دارند، شامل ممنوعیت سختگیری ظالمانه برای زندگی کردن دیگران و الزام به حفاظت (جان مردم)، احترام به آنها و حق غذا می‌باشد که خود ارتباط نزدیکی با حق زندگی در شرایط قحطی یا نزدیک به قحطی دارد (فضائلی، پیشین: ۷۱).

حفاظت‌های خاص تحت حقوق بین‌الملل بشردوستانه شامل:

پرسنل و واحدهای پزشکی (از جمله بیمارستان‌ها) که باید در تمام شرایط به آنها احترام گذاشته شود.

اشیای مورد استفاده برای عملیات‌های امدادی بشردوستانه که باید در تمام شرایط به آنها احترام گذاشته و از آنها

حفاظت شود، می‌باشد (www.unicef.org).

اقدامات نقض حقوق بشر

اقدامات نقض حقوق بشردوستانه بین‌المللی

نقض اصول تمایز بعنوان اصول اساسی حقوق بشردوستانه می‌باشد که طرفین درگیر را موظف به فقط هدف قراردادن

نقاط نظامی همدیگر موظف می‌کند و هیچیک از طرفین متخاصم حق هدف قراردادن اماکن غیرنظامی مانند

مدارس، بیمارستان‌ها و خانه‌ها را ندارند. در واقع باید گفت اصول تناسب آسیب، شهروندان غیرنظامی در مقابل آسیب-

ها و تخریب اماکن مسکونی محفوظ نگاه می‌دارد و آنها را محدود می‌کند. علاوه بر این هر طرف درگیری باید همه

احتیاط‌های عملی را برای حفاظت از جمعیت غیرنظامی و

اقدامات ناقض مقررات حقوق بشر بین‌المللی

اقداماتی که صلح، امنیت یا ثبات یمن را تهدید می‌کنند شامل برنامه‌ریزی، هدایت یا ارتکاب اقداماتی که قوانین حقوق بشر بین‌المللی قابل اعمال را نقض می‌کنند و اقداماتی که منجر به سوء استفاده از حقوق بشر می‌شوند را اقدامات ناقض مقررات حقوق بشر می‌نامند که دوطرف متأسفانه آن را زیر پا نهاده و نقض نموده‌اند. نمونه‌هایی از این مورد شامل: نیروهای حوثی-صالح، قوانین حقوق بشر بین‌المللی را از طریق سرکوب سیستماتیک آزادی بیان و آزادی اجتماع برای کنترل مردم عدن، اب، صنعا، تعز و مناطق شهری دیگر نقض کرده‌اند (www.unicef.org) اعمال اقدامات ساختاری حقوقی از طریق اعلام احکامی برای محدود کردن حقوق مدنی و سیاسی بوسیله اعدام‌های بدون تشریفات قضایی، دستگیری‌های خودسرانه، بازداشت، شکنجه و ناپدید شدن فعالان، منتقدان، دانشگاهیان، اعضای مخالفان سیاسی و معترضان انجام شد تا انتقادات را خاموش کند. هیأت ۱۹ مورد دستگیری و بازداشت خودسرانه را مستند کرده است که به نظر می‌رسد با توجه به موارد رخ داده واقعی تعداد بسیار کمی باشد. به نظر می‌رسد که الگوی از مرگ در بازداشت‌ها یا بلافاصله پس از آن وجود دارد که به علت شکنجه در طول بازداشت است. هیأت دو مورد شکنجه را مستند کرده است، یک مورد قطع عضو، بی‌حرمتی به یک جسد در استان اب که شاهد اعتراضات شدیدی نسبت به حضور حوثی‌ها و نیروهای صالح وجود دارد می‌باشد. هیأت همچنین حملاتی را بر علیه خانه‌های شخصیت‌های مخالف سیاسی و هجوم به دفاتر مقامات محلی در استان اب را مستند کرده است بطور

مشابهی، تعداد قابل ملاحظه‌ای گزارش دستگیری‌های خودسرانه، شکنجه، ناپدید شدن شخصیت‌های مخالف سیاسی، فعالان، خبرنگاران داخلی و بین‌المللی و شهروندانی که به نظر می‌رسد منتقد حوثی باشند در صنعا از اکتبر ۲۰۱۴ وجود دارد. فراتر از موارد نقض حقوق مدنی و سیاسی، هیأت شاهد تأثیر بافت بشردوستانه و انحصار تجاری روی حقوق اجتماعی و اقتصادی غیرنظامیان در یمن بود. انکار کمک بشردوستانه به معنای یک جرم جنگی است، صرف‌نظر از اینکه در یک درگیری مسلحانه بین‌المللی رخ دهد یا غیربین‌المللی. هرچند محاصره اقتصادی نیز بر روی حقوق اقتصادی و اجتماعی مردم یمن مانند حق زندگی تأثیر گذاشته است. مطابق با صندوق کودکان ملل متحد (یونیسف)، بطور میانگین، هشت کودک روزانه در یمن و در نتیجه مستقیم خصومت‌ها کشته می‌شوند یا مورد ضرب و جرح قرار می‌گیرند. تقریباً سه چهارم تلفات و جراحات‌های کودکان در طول فصل دوم سال ۲۰۱۵ به حمله‌های هوایی ائتلاف قابل انتساب است و ۱۸ درصد مرگ کودکان و ۱۷ درصد جراحات کودکان را می‌توان به نیروهای حوثی-صالح نسبت داد که تقریباً ۴ میلیون کودک با تهدیدهای جدی نسبت به ایمنی و بقا همراه با افزایش خشونت‌ها و بی‌ثباتی مواجه است که می‌توان به شیوع بیماری‌های واگیردار مانند وبا و اسهال ... اشاره نمود (www.unicef.org) تأثیر درگیری روی کودکان مشتمل بر اطلاعات مربوط به شش خشونت جدی علیه کودکان در درگیری مسلحانه در طول مخاصمه مسلحانه، که توسط شورای امنیت در قطعنامه‌ها برشمرده شده است، استخدام یا استفاده از کودکان، کشتن یا نقص عضو کردن کودکان،

وجود دارد. در حال حاضر ۸۲ درصد جمعیت ۲۴ میلیونی یمن نیاز به نوعی از انواع کمک‌های اساسی زندگی خود می‌باشند. نود درصد غلات و مواد غذایی را کشور یمن وارد می‌کند. زوال زمینه بشردوستانه مستقیماً با انجام این خصومت‌ها، ایجاد مانع برای کمک‌های بشردوستانه و نقاط تلاقی آنها ارتباط دارد. با این حال حتی بدون مسئله مانع- تراشی و درگیری بعنوان دلیل اصلی عدم دسترسی، بازیگران بشردوستانه توانایی فراهم کردن مقدار زیاد غذای مورد نیاز، دارو و سوخت را ندارند و همه این موارد بطور قابل توجهی تحت تأثیر محاصره تجاری هستند. یک مثال بارز تأثیر کمبود سوخت است که اثر بسیار مهمی روی منابع تأمین الکتریسته، پمپ کردن آب، بیمارستان‌ها و تورم داشته است و روی قدرت خرید در یک سیستم بازار سیاه داخلی که در آن قیمت‌های مواد اساسی و ضروری بسیار گران هستند، تأثیر منفی داشته است، اختلال عمدی زیرساخت‌های تدارکاتی کلیدی از جمله بنادر، پل‌ها و جاده‌ها بوسیله نیروهای حوثی-صالح و ائتلاف پیامدهای هشداردهنده‌ای برای غیرنظامیان داشته است. کمبود غذا و سوخت، موانع حمل‌ونقلی زمینی، فرصت‌های محدود امرار معاش و افزایش قیمت سوخت و وسایل زندگی همگی شیوع سوء تغذیه را تشدید می‌کنند (www.unicef.org).

بررسی مسئولیت بین‌المللی عربستان و متحدانش براساس حقوق بشر و حقوق بین‌الملل بشردوستانه

استفاده از زور علیه تمامیت سرزمینی یا استقلال سیاسی هر دولتی توسط منشور ملل متحد منع می‌شود و این

خشونت‌های جنسی علیه کودکان، حمله به مدارس یا بیمارستان‌ها، ربودن کودکان و رد دسترسی بشردوستانه به کودکان است. همه آنها نقض جدی قوانین بشردوستانه بین‌المللی هستند و روی حقوق انسانی کودکان در یمن تأثیر دارند. در حال حاضر بیش از ۵۰۰ هزار کودک با سوء تغذیه تهدید کننده زندگی مواجه هستند. گرچه قبلاً بطور گسترده‌ای در یمن شایع بود. نابرابری جنسیتی ساختاری، خشونت جنسیتی و درگیری در یمن همگی به هم پیوند خورده‌اند. درگیری ریسک ایجاد شده توسط فقدان خدمات درمانی بهره‌ور و سوء تغذیه فزاینده میان کودکان زیر ۵ سال و زنان باردار را افزایش داده است. درگیری همچنین روی تحصیلات کودکان تأثیری منفی داشته است و محرومیت اجتماعی گروه‌های بطور سنتی دارای جایگاه پایین‌تر را تشدید کرده است و مسائل حفاظتی را افزایش داده است از جمله بهره‌برداری و سوء استفاده جنسی و گسترش استخدام اجباری، ازدواج کودکان و خشونت خانگی. حقوق مدنی و سیاسی زنان، از جمله حق سازماندهی، نیز بطور فزاینده‌ای بوسیله مقام‌ها و مأمورین محلی مورد تهدید قرار گرفته‌اند. هیأت می‌داند که تنها دو زن یمنی به صورت رسمی در گفتگوهای صلح برگزار شده در ژنو در ماه دسامبر بعنوان نماینده تعیین شده‌اند، و بنابراین سوالاتی را در مورد اعمال قطعنامه ایجاد مانع برای کمک‌های بشردوستانه شورای امنیت ایجاد مانع برای کمک‌های بشردوستانه را به اقدامات تهدید کننده صلح، امنیت و ثبات یمن پیوند داده است (www.reuters.com) با این حال ارتباط واضحی میان بافت بشردوستانه و تأثیر اجرای محدودیت‌های تسلیحاتی توسط ائتلاف بر کشتی‌های تجاری و بشردوستانه به یمن

بعنوان یکی از ۱۲ کشور دنیا معرفی می‌کند که در آن حقوق به حداقل میزان حفاظت می‌شود و آن را در دسته کشورهای غیرآزاد قرار می‌دهد. دفتر امور مشترک‌المنافع، عربستان سعودی را بعنوان یکی از ۲۷ کشور دنیا فهرست می‌کند که بریتانیا در رابطه با آن نگرانی‌های بسیار گسترده‌ای را اظهار کرده است که از میان عوامل دیگر منعکس کننده وخامت شرایط حقوق بشر در این کشور است از جمله شدت سوء استفاده‌های خاص و طیف گسترده حقوق بشر متأثر.

نتیجه‌گیری

از آنچه گذشت روشن شد که تهاجم شماری از کشورهای عربی به سرکردگی عربستان سعودی با اصول، معیارها و قوانین و رویه‌های بین‌المللی قابل انطباق نبوده و فاقد مشروعیت است. بنابراین موجب مسئولیت بین‌المللی دولت‌های مهاجم و کشورهای حامی و سبب مسئولیت کیفری ناشی از ارتکاب جرم تجاوز توسط مقامات سیاسی و نظامی آنها و نیز شخص منصورهادی است. متأسفانه شورای امنیت نه تنها سکوت نکرده، یا به موازنه منفی عمل نکرده است، بلکه در جهت حمایت از مهاجمان و ناقضان قوانین بین‌المللی عمل کرده و در راستای تحریم همه‌جانبه یمن قطعنامه صادر کرده است. ضمن اینکه اکنون به نظر می‌رسد مخاصمه یمن عملاً به مخاصمه‌ای بین‌المللی بدل شده است و بیطرفی ظاهری ملل متحد دیگر جایی ندارد. آنچه واقع شده و جریان دارد، نقض حاکمیت یمن و تجاوز به تمامت ارضی آن و اخلال به حق تعیین سرنوشت ملت یمن است که قطعاً مغایر با اهداف و مقاصد ملل متحد است، زیرا

منشور مانع از آن می‌شود که یک دولت فعالیت‌های نظامی را در سرزمین دولت دیگر بدون رضایت او انجام دهد. استفاده غیرقانونی از زور می‌تواند همچنین به معنای جرم تجاوز باشد. در رابطه با یمن، گفته می‌شود که ائتلاف به رهبری عربستان سعودی بنا به دعوت و درخواست رئیس جمهور هادی و به دنبال فرار او از یمن، انجام شد (Ibid). براین اساس که او کنترل موثر سرزمین یمن را از دست داده است. در واقع باید گفت درخواست حمله به یمن توسط درخواست منصورالهادی از شورای امنیت در تاریخ ۲۴ مارس مطابق ۴ فروردین سال ۹۳ می‌باشد یعنی دو ماه بعد از کناره‌گیری وی، به عبارتی منصورالهادی در تاریخ ۲۲ ژانویه ۲۰۱۵ مطابق ۲ بهمن ۱۳۹۲ از قدرت کناره‌گیری کرده و این بدان معناست درخواست وی از شورای امنیت وجاهت قانونی ندارد. و این در حالی است که قوانین حقوق بشردوستانه توسل به زور برای دخالت در یک کشور مستقل را رد می‌کند.

پاسخ توسط مقامات سعودی

عربستان سعودی ادعاهای مبنی بر هدف قرار دادن عمدی غیرنظامیان را رد کرده است. ادعاهای نقض جدی حقوق بشر بین‌الملل توسط عربستان سعودی، می‌تواند به محاصره بنادر یمن و تأثیر جدی بسیار زیاد روی حقوق مردم یمن و به خصوص حق غذا است اشاره نمود. سابقه عدم اعمال حقوق بشر در عربستان سعودی بسیار واضح و مبرهن است، به موجب اسناد حقوقی متعددی که بریتانیا به آنها ملزم است، این دولت (عربستان سعودی) بطور دائم میان بدترین دولت‌ها در ارتباط با حقوق سیاسی و مدنی قرار گرفته است. NGO خانه آزادی، عربستان سعودی را

منوعه علیه مردم یمن از جمله سلاح‌های شیمیایی و فسفوری و بمب‌های خوشه‌ای ساخت آمریکا نیز از جمله جنایات جنگی عربستان و کشورهای ائتلاف عربی است. این مصادیق دلیلی است بر ارتکاب جنایات جنگی و نقض حقوق بشردوستانه بین‌المللی توسط رژیم سعودی و ائتلاف عربی که مشمول صلاحیت کیفری در دادگاه بین‌المللی کیفری است؛ آنگونه که سخنگوی دیوان نیز بر آن تأکید کرده است. علاوه بر موارد فوق، عربستان سعودی با حمله خود با نقض منع توسل بزور اصل تمایت ارضی کشورها را که برآمده از بند ۴ ماده ۲ که در قضیه نیکاراگوئه قاعده‌ای آمره معرفی گردید یکی از اصول بنیادین حقوق بین‌الملل را مورد نقض قرار داده است. همچنین ماده ۱ قطعنامه ۳۳۱۴ مجمع عمومی (قطعنامه تعریف تجاوز). توسل به هرگونه سلاح علیه تمامیت سرزمینی یک کشور را تجاوز می‌داند که این جرم در صلاحیت دیوان کیفری بین‌المللی است و هرچند از بین کشورهای حمله کننده به یمن تنها اردن عضو اساسنامه رم می‌باشد اما جرم سلمان بن عبدالعزیز پادشاه عربستان و محمد بن سلمان فرزند ایشان در صورت ارجاع این پرونده از سوی شورای امنیت سازمان ملل متحد به دیوان کیفری بین‌المللی قابل پیگرد است. همچنین ماده ۳۹ منشور ملل متحد با برشمردن موارد نقض صلح، تهدید صلح و تجاوز در زمره مواردی که شورای امنیت می‌تواند اقدام ذیل فصل هفت منشور اتخاذ کند، به نظر می‌رسد این حمله هم نقض صلح در خاورمیانه و هم تجاوز علیه تمامیت ارضی این کشور است و ادله کافی برای اتخاذ تصمیم شورای امنیت ذیل فصل هفتم منشور ملل متحد وجود دارد.

نه تنها به صلح و امنیت منطقه کمک نکرده است، بلکه زمینه رشد و گسترش فعالیت گروه‌های تروریستی تکفیری القاعده و داعش را در شبه جزیره گسترش داده است. جنایات ارتكابی ائتلاف عربی در حمله به یمن قابل پیگرد بین‌المللی است. بحرین، قطر، کویت، امارات، مغرب، سودان، اردن و مصر کشورهایی هستند که به رهبری عربستان به یمن حمله کرده‌اند. در این حملات به اهداف غیرنظامی حمله شده است و بیش از هزاران نفر کشته شده‌اند و طبق آخرین آمارها تلفات جانی بر اثر محاصره دارویی و غذایی که سبب رشد بیماری‌های واگیردار مانند وبا و اسهال شده، طبق گزارش یونیسف در سال جاری ۲۰۱۷ فقط ۱۷ هزار نفر به علت وبا جان خود را از دست داده‌اند. حمله به کارخانه لبنیات که در ۱۰۰ متری پادگان انصاراله بوده و برای اهداف غیرنظامی استفاده می‌شده است، ممانعت از ارسال کمک‌های بشردوستانه صلیب سرخ جهانی به قربانیان (نظامی یا غیرنظامی) در حملات ائتلاف عربی نقض کنوانسیون‌های چهارگانه ژنو است و می‌تواند جنایت جنگی محسوب شود. از جمله جنایات جنگی ارتكابی ائتلاف، بمباران بیمارستان در هجدهمین روز حمله به یمن است. بمباران یک ورزشگاه و چندین خانه در استان مأرب و مناطق صرواح الریفی و کشتار غیرنظامیان از جمله کودکان و زنان و حمله به سیلوهای گندم در استان إب، ممانعت از کمک‌های دارویی و پزشکی، حمله به زیرساخت‌های غیرنظامی یمن از جمله نیروگاه برق صنعا و تنها نیروگاه برق استان صعده و حمله به فرودگاه صنعا و ممانعت از ورود هواپیماهای مسافربری جهت ارسال کمک‌های بشردوستانه ایران، همچنین استفاده از سلاح‌های

www.reuters.com/article/2015/10/16/us-yemen-securitychildren-idUSKCN0SA28W20151016.

3- House, Found (2015). Freedom in the World 2015: Saudi Arabia: Freedom House. Available from: <https://freedomhouse.org/report/freedom-world/2015/saudi-arabia>.

4- UNICEF (2015). Six months of violence in Yemen leave more than 500 children dead, some 1.7 million at risk of malnutrition: Available from: www.unicef.org/infobycountry/media_85714.html.

فهرست منابع

فارسی:

- ۱- حسینی، صادق (۱۳۸۹)، «دگرگونی جایگاه منطقی یمن: امکانات و چالش‌ها»، فصلنامه راهبرد، دوره ۱۹، ش ۵۶.
- ۲- خسروی، احمد (۱۳۹۵)، «کالبدشکافی تهاجم عربستان به یمن: ژئوپلیتیک، محیط بحران‌زای داخلی و سیاست بین‌الملل»، فصلنامه سیاست، دوره ۴، ش ۱۳.
- ۳- زاده‌اب، علی (۱۳۸۹)، «مسئولیت بین‌المللی دولت‌ها در قبال نقض حقوق بشر»، مجله تحقیقات حقوقی، ش ۲۹.
- ۴- فضائلی، مطهره (۱۳۹۵)، «مداخله نظامی در یمن از منظر حقوق بین‌الملل»، فصلنامه مطالعات حقوق عمومی، دوره ۳، ش ۹.
- ۵- فیروزکلانی، عماد (۱۳۹۴)، «تحلیلی بر مهمترین علل تهاجم نظامی ائتلاف تحت رهبری عربستان سعودی به یمن»، فصلنامه تخصصی پژوهش‌های منطقه‌ای، دوره ۷، ش ۳۴.
- ۶- موسوی، بابک (۱۳۸۶)، «مداخله بشردوستانه؛ نقض قاعده یا استثناء»، فصلنامه مطالعات حقوق خصوصی، دوره ۱۷.
- ۷- نادری، سینا (۱۳۸۵)، «ارزیابی دکتترین جنگ نامتقارن از منظر حقوق بین‌الملل بشردوستانه»، دوفصلنامه حقوق و سیاست، دوره ۸، ش ۱۹.
- ۸- نجات، زهرا و همکاران (۱۳۹۵)، «راهبرد عربستان سعودی و جمهوری اسلامی ایران در قبال بحران یمن»، فصلنامه مطالعات روابط بین‌الملل، دوره ۹، ش ۳۳.
- ۹- نژادعم، عماد (۱۳۹۴)، «سیاست‌گذاری راهبردی در مدیریت بحران امنیتی یمن»، فصلنامه علمی-پژوهشی سیاست جهانی، دوره ۳، ش ۱۱.
- ۱۰- نژاد، هامون (۱۳۸۸)، «جنگ علیه نقض حقوق انسان‌ها: نقض تعهد رعایت حقوق بشر در جنگ ۲۲ روزه غزه»، مجله حقوق بین‌المللی، دوره ۲۰، ش ۴۰.
- ۱۱- ورکی‌ما، سعید (۱۳۸۹)، «حقوق بشردوستانه در قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران»، فصلنامه حقوق، دوره ۱، ش ۳.

لاتین:

- 1- Arabia REOS (2015). "Statement by Saudi Ambassador Al-Jubeir on Military Operations In Yemen" Washington DC: Press release.
- 2- Half a million Yemen children face severe malnutrition: United Nations (2015). Available from: